

Randi Taarud

Prosjekt praksisbarnehage
– erfaringer med teamarbeid

Høgskolen i Hedmark

Notat nr. 4 - 2002

Online-versjon

Utgivelsessted: Elverum

Det må ikke kopieres fra notatet i strid med åndsverkloven og fotografiloven eller i strid med avtaler om kopiering inngått med KOPINOR, interesseorgan for rettighetshavere til åndsverk.

Forfatteren er selv ansvarlig for sine konklusjoner. Innholdet gir derfor ikke nødvendigvis uttrykk for Høgskolens syn.

I notatserien fra Høgskolen i Hedmark publiseres f.eks milepel dokumentasjon av et forsknings- og/eller utviklingsprosjekt, eller andre dokumentasjoner på at et arbeid er i gang eller er utført.

Notatet kan bestilles ved henvendelse til Høgskolen i Hedmark.
(<http://www.hihm.no/Publikasjon/default.htm>)

Notat nr. 4 - 2002

© Forfatteren/Høgskolen i Hedmark

ISBN: 82-7671-239-8

ISSN: 1501-8555

Høgskolen i Hedmark

Tittel: Prosjekt praksisbarnehager

Forfattere: Randi Taarud

Nummer: 4

Utgivelsesår: 2002

Sider: 68

ISBN: 82-7671-239-8

ISSN: 1501-8555

Oppdragsgiver: Høgskolen i Hedmark, avd. for lærerutdanning

Emneord: Praksis, førskolelærerutdanning, teamarbeid.

Sammendrag: "Prosjekt praksisbarnehager" ble initiert av praksiskoordinatorerne og studieleder på førskolelærerutdanningen ved Høgskolen i Hedmark. Grunnen var ønsket om å tilby studentene en bedre praksis. Vi anvender betegnelsen praksisbarnehage når alle førskolelærerne i samme barnehage utgjør et team som tar i mot ei gruppe studenter. Prosjektet ble planlagt i løpet av våren og høsten 2001 og gjennomført med en klasse andræarsstudenter i oktober – desember 2001. Den skriftlige evalueringen ble gjort våren 2002. Konklusjon på prosjektet var at praksisbarnehager kan utvikle bedre barnehagepraksis. Dette drøftes til slutt i rapporten.

Høgskolen i Hedmark

Title: Project practice nursery school			
Author: Randi Taarud			
Number: 4	Year: 2002	Pages: 68	ISBN: 82-7671-239-8 ISSN: 1501-8555
Financed by: Hedmark College Faculty of Teacher Education Nursery School Education			
Keywords: Practice, nursery School, education, teamwork.			
<p>Summary: “Project practice nursery school” was initiated by the coordinators of the practice office and the leader of Pre – school Education, Hedmark College Faculty of Education. The reason was the desire to give the students better teaching practice. We use the word “practice nursery school” when all the nursery teachers in a Nursery School are a team sharing the responsibility for a group of students. The project was planned during spring and autumn 2001 and completed with a class of 2nd year students, during six weeks in October – December 2001. The written evaluation was done in spring 2002. The conclusion of the project says that “practice nursery schools” may lead to a better nursery practice. This will be elaborated in this report.</p>			

Forord

- takk til studenter i 2 Fb (2001-2002) som velvillig kastet seg ut i forsøket med alle de ukjente faktorene, ”uklare oppgaver” og ”tydelig et prøveprosjekt”, som noen av dere skriver i evalueringen.
- takk til øvingslærerne i barnehagene som ville være med på dette, og som la ned et utrolig ekstraarbeid både før, under og etter praksisen. For at slike forsøk skal kunne gjennomføres, er vi helt avhengig av at barnehager vil stille opp. Takk for at dere har lyst til å tenke nytt for å utvikle praksisen og førskolelærerutdanningen.
- takk til høskolelektor Siri Hopland som har vært min kyndige og dyktige veileder gjennom rapportskrivningen.

Innhold

Forord	7
Innhold	9
Kap. 1 Innledning	11
1.1 Problemstilling	12
Kap. 2 Praksisbarnehager	13
2.1 Hva er praksisbarnehager?	13
2.2. Hensikten med praksisbarnehager	13
Kap. 3 Offentlige dokumenter og teori.....	17
3.1. Rammeplan for førskolelærerutdanning	17
3.2 Mjøsutvalget (NOU 2000:14)	19
3.3 Nasjonalt råd for lærerutdanning, diskusjonsnotat 2001	19
3.4 St.melding 16 (2001-2002) Om lærerutdanningen	19
3.5 Øvingslæreravtalen	21
3.6 Teorier om motivasjon og belønning	21
Kap. 4 Planlegging og gjennomføring av praksis	27
4.2. Praksisforberedelser med studentene	29
4.3 Gjennomføring av praksis	30
4.4 Etterarbeid	31
Kap. 5 Innsamling av data	33
Kap. 6 Drøfting	35

6.1 Mer helhetlig praksis?	35
6.2 Bedre synliggjøring av det pedagogiske arbeidet?	36
6.3 Styrket samarbeid barnehage – høgscole?	39
6.4 Ble målene nådd?	40
Kap. 7 Konklusjon	43
7.1 Forslag til endringer	44
Litteratur	47
Vedlegg 1	49
Vedlegg 2	53
Vedlegg 3	59

Kap. 1 Innledning

Høgskolen i Hedmark ønsket i studieåret 2001-02 å prøve en ny organisering av praksis for en klasse andreårsstudenter i førskolelærerutdanningen. Hensikten var å tilby studentene en enda bedre praksis. Samtidig ønsket en å styrke samarbeidet mellom høgskolen og barnehagesektoren. Å arbeide med praksisopplæringen ville også kunne bety en styrking av førskolelærerutdanningen som helhet.

Behovet for større fokus på forståelsen av og sammenhengen mellom teori og praksis har kommet til uttrykk på flere måter, blant annet i KUFs evaluering av høgskoleutdanningen. (Norgesnettrådets rapporter 01/2002).

Med bakgrunn i dette tok praksiskontoret ved høgskolen i samarbeid med studieleder, initiativ til å gjennomføre et prøveprosjekt med praksisbarnehager i høstsemesteret 2001.

Denne rapporten er en beskrivelse av prosjektets gang, med forarbeid, gjennomføring og evaluering, samt drøfting av erfaringene. I tillegg er det gjort rede for offentlige dokumenter og teori som er relevant for emnet praksisbarnehager. En fullstendig presentasjon av svarene fra spørreundersøkelsen er lagt med som vedlegg til rapporten.

1.1 Problemstilling

Signalene i tiden tyder på at en ønsker å styrke praksisen i profesjonsutdanningene, ved blant annet å bygge ut nettverk rundt studenter og øvingslærere, samt bidra til faglig utvikling i barnehagene (Børresen og Tangen, HH mai 2001 og Forslag til ny øvingslæreravtale, mai 2002). Dette nettverket mener en vil være en kvalitetssikring av praksis, blant annet ved å organisere praksis på en slik måte at øvingslærerne blir et team i hver barnehage som tar i mot en gruppe studenter. En vil bort fra ”privatpraksisen”, dvs. én student hos én øvingslærer.

Ut i fra den kjensgjerning at både øvingslærere og høgsolen er opptatt av å utvikle de beste praksisforhold for studentene, ønsket vi å prøve ut en ny organisering av praksisen. Prosjektet fikk tittelen ”Prosjekt praksisbarnehager.”

Følgende problemstilling ble dermed valgt:

Hvordan kan praksisbarnehager utvikle bedre barnehagepraksis for studenter i førskolelærerutdanningen?

Hensikten med dette prosjektet har vært å prøve ut en ny organisering av praksis i barnehage, for å få erfaringer som kan videreutvikles mot bedre praksis for førskolelærerstudentene.

Kap. 2 Praksisbarnehager

2.1 Hva er praksisbarnehager?

Med praksisbarnehager mener vi at alle førskolelærerne i samme barnehage utgjør et team som tar i mot ei gruppe studenter. Det betyr at hvis det i en barnehage er ansatt tre øvingslærere, kan det være tre studenter (eller flere), og disse studentene tas i mot som en gruppe, av en gruppe.

2.2. Hensikten med praksisbarnehager

Det vi ønsket med dette prosjektet var at:

- studentene skulle få en bedre praksis
- studentene skulle få en mer helhetlig praksis
- alle pedagogene i barnehagen skulle ansvarliggjøres mer
- det pedagogiske arbeidet skulle synliggjøres bedre
- samarbeidet mellom høgskolen og barnehagene skulle styrkes.

Barnehagens styrer skulle trekkes mer inn på plan- og gjennomføringsnivå enn det som var vanlig. Målet var at studentene skulle få erfaring fra de ulike pedagogenes roller og arbeid i barnehagen, noe som kunne bety et mer helhetlig syn på hva en barnehage er. Ved at det også ble et øvingslærerteam som var ansvarlig for alle studentene i barnehagen, fikk en tonet ned ”privatpraksisen” mellom én øvingslærer og én student, og en kunne dra nytte av den samla

kompetansen som øvingslærerteamet ville utgjøre. Dette kunne også ha fordeler hvis en øvingslærer har deltidsstilling eller skulle bli syk. Øvingslærerne i samme barnehage skulle i større grad kunne dele både oppgaver og ansvar.

Det var ikke bare organiseringen av praksis som skulle endres. *Innholdet* skulle også endres. I denne praksisen skulle øvingslærerne og studentene sammen finne ut hvordan studentene skulle nå målene for praksisen, slik de er nedfelt i høgskolens Studie- og praksisplan (2000-2003).

En ønsket at det pedagogiske arbeidet skulle bli bedre synliggjort ved å få større fokus på forståelsen og sammenhengen mellom teori og praksis.

Øvingslærerne/praksisbarnehagene skulle få sterkere styring med gjennomføringen av praksisen. De skulle lage oppgaver som var tilpasset barnehagens mål, innhold og arbeidsmåter, slik det fremgår i barnehagens årsplan. Målene for praksis i høgskolens studie- og praksisplan (2000-2003) måtte også alle partene ta hensyn til. Når øvingslærerne og styrerne fikk ansvar for å lage oppgavene (sammen med studentene), innebar det både større frihet og større ansvar for praksisens innhold.

En annen hensikt med ”prosjekt praksisbarnehager” var at en ville styrke *samarbeidet mellom høgskolen og barnehagene*. Dette kunne skje gjennom tettere samarbeid om forberedelser, gjennomføring og etterarbeid av praksisen. Samarbeidet kunne være mellom øvingslærerne og praksisveilederne/praksiskontoret, og/eller mellom øvingslærerne og faglærerne på høgskolen.

Samarbeidet kunne også tenkes i fht. å trekke veksler på hverandres kompetanse. Det innebar at f.eks. faglærerne var på planleggingsdager i barnehagen, eller at øvingslærere fra barnehagen var gjesteforelesere på høgskolen.

På ett av forberedelsesmøtene var det en styrer som uttrykte følgende:

”Før var praksisen noe som ble trødd ned over hodet på oss. Nå er det noe som skal skapes, og det er spennende.” Med en slik holdning, ble det også spennende for andre lærere og for studentene.

Kap. 3 Offentlige dokumenter og teori

Vi vil i det følgende se på sentrale offentlige dokumenter og noen sentrale teorier om motivasjon og belønning.

3.1. Rammeplan for førskolelærerutdanning

I Rammeplan for førskolelærerutdanning (1995:39) står det at ”... *studiet bygger på prinsippet om nær sammenheng mellom pedagogisk teori og praksis...* ”.

Rammeplanen anvender begrepene *dyktig* og *kyndig* om bl.a. det å kunne behandle oppdragelsesspørsmål både praktisk og teoretisk.

I følge Rammeplanen er målet at studentene skal utvikle en intuitiv dyktighet i det daglige arbeidet med barn, og dessuten kyndighet gjennom et reflektert perspektiv på arbeidet, dvs. at studentene skal kunne integrere teori og praksis. Dette skal sikres ved at studenten forholder seg til praksis på flere nivå, som gjennom:

- arbeid med teoretisk forståelse
- praksisforberedelser
- gjennomføring av praksisopplegget
- veiledning under praksisperioden
- etterarbeid og rapportering.

Videre står det at ”... *Det er dessuten viktig å trekke barnehagen som institusjon med i utviklingen av forholdet mellom teori og praksis, samt i bevisstgjøringen av hvordan en bør arbeide for å utvikle pedagogisk kvalitet i barnehagen...* ” (1995:30).

Utdanningen må gi studentene innsikt i barnehagens innhold og arbeidsmåter, med spesielt innsikt i barnehagens oppdragermandat og det arbeidet som gjøres i barnehagen. Gjennom hele studiet er det en utfordring å arbeide teoretisk og praktisk for å utvikle forståelsen for det menneske- og samfunnssyn som prinsippene bygger på og for å legge grunnlaget for å omsette disse i praksis.

Rammeplan for førskolelærerutdanning viser at det er et profesjonsstudium hvor både teori og praksis er viktige i utdanningen, og at både høgskolen og barnehagene er nødvendige læringsarenaer for studentene.

De ferdigutdanna førskolelærerne får et samfunnsmandat, som det står i Rammeplan for førskolelærerutdanning, og det er nødvendig at den praksisopplæringa de får er så nært opp til virkeligheten som mulig. Derfor er det viktig at høgskolen og barnehagene jobber tett sammen om innholdet i praksis, for å få denne best mulig. Det handler om kvalitetssikring av utdanningen.

Det står videre at praksisveileder har ansvar for å koordinere praksis og legge den til rette som en integrert og meningsfylt helhet i studiet. Det står ikke mer konkret om hvordan praksisen skal organiseres, slik at det er ingen hindring for å gjennomføre en praksis organisert gjennom praksisbarnehager.

3.2 Mjøsutvalget (NOU 2000:14)

I mai 2000 avla Mjøsutvalget sin utredning ”Frihet med ansvar” (NOU 2000:14). Det er en omfattende utredning om høyere utdanning og forskning i Norge. Det står ikke noe spesifikt i denne utredningen om førskolelærerutdanning, men en del generelt om utdanning ved høyskolene i Norge, og om profesjonsutdanningene.

3.3 Nasjonalt råd for lærerutdanning, diskusjonsnotat 2001

Nasjonalt råd for lærerutdanning er opptatt av rammeplaner som styringsinstrument, men at rammeplanene skal være mindre detaljerte og gi rom for lokal tilpasning og faglig kreativitet.

I følge diskusjonsnotatet til Nasjonalt råd for lærerutdanning (2001) har også Universitets- og høyskolerådets styre drøftet rammeplanenes plass, og konkludert med at *”det nå bør tas tydelige skritt i reduksjonen av rammeplanenes rolle”* (2001:6).

Dette betyr at konklusjonen så langt synes å gå i retning av at en ved høyskolene vil stå friere til å organisere bl.a. praksis i barnehage på nye måter.

3.4 St.melding 16 (2001-2002) Om lærerutdanningen

Da Stortinget behandlet St.melding nr. 12 (1999-2000) *”... og yrket skal båten din bera...”* og Inst. S. nr. 120 (1999-2000), ble følgende vedtak gjort:

Stortinget ber Regjeringen på bakgrunn av Inst. S. nr. 120 (1999-2000) og Mjøsutvalgets innstilling (NOU 2000:14), på egnet måte komme til Stortinget med nødvendig vurdering av lærerutdanningen”.

For å få et brede grunnlag for å vurdere dagens lærerutdanninger, ba departementet (KUF) Norgesnettrådet om å organisere en evaluering av førskole- og allmennlærerutdanningen og praktisk-pedagogisk utdanning. Fem høyskoler fikk vinteren 2001 i oppdrag å evaluere førskolelærerutdanningen på egen høyskole. Den enkelte høyskole skulle foreta evalueringen etter en mal gitt av Norgesnettrådet. (Børresen og Tangen. HH mai 2001)

Evalueringsrapporten fra hver av de fem høyskolene utgjorde det skriftlige grunnlaget for den eksterne evalueringen. (Evaluering av førskulelærerutdanninga ved fem norske institusjonar. Norgesnettrådets rapporter 01/2002)

Høringen på disse fem høyskolene, bl.a. Høyskolen i Hedmark, viste at førskulelærer-studentene ønsket en nærmere sammenheng mellom praksis og fagstudiene. Flere studenter hevdet at ikke alle lærerne ved høyskolen hadde gode nok kunnskaper om barnehagen og skolen, slik at profesjonsrettingen av fagene er for personavhengig. Mer samarbeid mellom høyskolen og praksisfeltet ble etterlyst av både studenter og brukere på høringen på HH.

Videre viser høringen at lengden på praksis vurderes av de fleste som tilfredsstillende. Det er innholdet og organiseringen av praksis som får mest oppmerksomhet.

I rapporten fremgår det også at øvingslærergruppen besitter en viktig veiledningskompetanse, at øvingslærersystemet ivaretar studentenes behov for personlig oppfølging og at det beste fra øvingslærersystemet bør videreføres i en ny form for praksisorganisering.

Den eksterne evalueringskomiteen (oppnevnt av Norgesnettrådet) mener det ikke bør være andre bindinger nasjonalt når det gjelder praksis, enn fastsetting av minimumsomfang. Høgskolene bør utfordres til å utvikle varierte praksisordninger i samarbeid med praksisfeltet.

3.5 Øvingslæreravtalen

I følge den gjeldende øvingslæreravtalen (F-53/91 m.vedl.) da prosjekt praksisbarnehager startet, kunne øvingslærerne enten ha veiledning i den bundne arbeidstida og høgskolen dekket barnehagens vikarutgifter, eller ha veiledning i den ubundne arbeidstida og få utbetalt lønn for arbeidet. Med den bundne arbeidstida så forstås den tida øvingslæreren er pålagt å være i barnehagen (33,5 av 37,5 timer uka) og den ubundne arbeidstida er de fire timene som øvingslærer har til for- og etterarbeid som ikke er bundet tilstedeværelse. I prosjekt praksisbarnehager forutsatte høgskolen at øvingslærerne veiledet studentene i den bundne arbeidstida og utbetalte en samlet vikarpott til den enkelte barnehage.

3.6 Teorier om motivasjon og belønning

Motivasjon kan defineres som drivkraften bak en viljebestemt handling (Gotvassli,1999:191)

Å skape motiverte medarbeidere er et viktig element, når en skal utvikle organisasjonskulturen og hver enkelt medarbeider (Gotvassli, 1999).

I denne sammenhengen tenker vi både studenter og (øvings)lærere som medarbeidere i en utdanningskultur, i både barnehage og høgskole. I førskolelærerutdanningen har alle et felles mål. Dette målet kan uttrykkes noe ulikt og sees fra ulike perspektiv, men det handler om utviklingen av den *dyktige* og *kyndige* førskolelæreren.

Motivasjon og belønning er viktige elementer i en lærings- og utviklingsprosess. Dette gjelder for så vel øvingslærere og studenter, som for lærere i høgsolen. Når en får oppmuntring og oppmerksomhet, vil det kunne stimulere til faglig initiativ og ansvar.

”Høy motivasjon hos medarbeiderne anses for å være oppskriften for å nå mål i alle typer bedrifter”. (Gotvassli, 1999:189).

I denne sammenheng vil vi gjøre rede for noen motivasjonsteorier, nemlig Maslows motivasjonsteori, Hertzbergs motivasjonsteori og Vrooms forventningsteori.

Maslows motivasjonsteori

Maslows motivasjonsteori fra 1954 (Gotvassli 1999) er blitt svært populær, muligens ved sin enkelthet, og fordi den ”passer så godt” til arbeidslivets behov.

Maslow stiller opp våre grunnleggende behov i en pyramide med de aller mest grunnleggende nederst i pyramiden. Forenklet kan en si at mennesket har behov for *å ha, være og lære*. Etter at en del grunnleggende behov er dekket, blir andre behov gradvis mer fremtredende og det mest tilfredsstillende er, i følge Maslow, å få bruke sine evner og anlegg.

Selv om Maslows teori kan kritiseres, har den hatt stor betydning for vårt syn på motivasjon. Teorien slo fast at menneskene er forskjellige, og at det må tas hensyn til ulike behov når medarbeiderne skal motiveres til innsats.

Medarbeidere i denne sammenhengen er både studenter og (øvings)lærere. Vi mener at alle parter behov for selvrealisering delvis kan dekkes ved at både studentene og (øvings)lærerne får arbeide med noe de opplever å ha innflytelse

på, og som synes meningsfullt for dem i forhold til studier og arbeidsliv. Dette bekreftes også ved evalueringen fra studenter og førskolelærere (se vedlegg 4)

Hertzbergs motivasjonsteori

Hertzberg (Gotvassli 1999) har gjennom sine trivsels- og motivasjonsundersøkelser utdypet noe av det Maslow fikk frem i sin teori. Hertzberg intervjuet et stort antall arbeidstagere om hva som gjorde dem særlig tilfreds med arbeidet, og hva som gjorde dem utilfreds. På grunnlag av intervjuene slår Herzberg fast at det bare er bestemte faktorer som skaper tilfredshet og bidrar til økt motivasjon i arbeidet. Disse faktorene kaller han *motivasjonsfaktorer*.

I følge Hertzberg er det bare én måte å få en medarbeider motivert på, nemlig ved å gi vedkommende arbeid som virker utfordrende, og som gir ansvar. Dette mener vi ble gjort i prosjekt praksisbarnehager, for eksempel når det gjelder utarbeidelse av oppgaven i praksis. (se vedlegg 4)

Vrooms forventningsteori

Vroom presenterer i sin bok ”Work and motivation” fra 1964 (Gotvassli 1999) en forventningsteori. Den bygger på at individet velger atferd som fører til attraktive belønninger.

Vroom skriver at en persons motivasjon er en funksjon av blant annet hvor mye en må anstrenge seg for å nå et gitt arbeidsmål. Videre spiller det inn hvor vidt arbeidet fører til belønning, og om belønningen oppleves som verdifull. Høy motivasjon i seg selv garanterer ikke for høy ytelse. Manglende hjelpemidler og dårlig planlegging kan virke sterkt hemmende. Det samme kan selvfølgelig begrensningen i medarbeidernes evner og anlegg gjøre.

Det sentrale i denne teorien er *at atferden styres ut fra forventninger om fremtidig belønning*. Ved å se dette i sammenheng med prosjekt praksisbarnehager, kan det tenkes at atferden til studenten styres av forventninger om å få lære mest mulig, og få en best mulig praksis. Øvingslærernes atferd styres av en belønning i at de skal få gitt studentene en best mulig praksis, samtidig som de får utfordringer selv og kan videreutvikle seg og barnehagen. Det samme vil gjelde for høgskolens involverte; en belønning i å få utvikle en best mulig praksis og at høgskolen utvikler det praksisrelaterte arbeidsfeltet.

Vrooms forventningsteorier handler om ulike belønningsstrukturer. Disse kan være både formelle og uformelle. Formelle belønninger fastsettes gjennom avtaler og regler. De mer uformelle belønningene er f. eks. arbeidsinnhold og sosialt miljø. Interessante oppgaver med utfordringer, ansvar og muligheten til å benytte egne ressurser fullt ut, oppleves av mange som en viktig del av belønningen (Busch og Vanebo 1993).

Busch og Vanebo (1993) tar også for seg det de betegner som *ansporende midler* i f.h.t. belønningssystemet. Disse deles i tre grupper: Økonomisk, psykologisk og sosial. I tilknytning til økonomisk ansporende midler, spiller lønnssystemet en sentral rolle. Blant økonomer var det lenge et syn at medarbeidere kun ønsket økonomiske belønninger. Etter hvert er det erkjent at det finnes komplekse relasjoner mellom økonomiske belønningssystemer og atferd. Psykologisk ansporende midler kan f. eks. være at en blir tatt med på råd, får utøve medbestemmelse og får delta i gruppebeslutninger. De sosiale ansporende midlene kan være gode pensjonsordninger og trivelig personalrom.

Busch og Vanebo (1993:283) skriver:

Det synes å være en regel i moderne arbeidsledelse at mennesker arbeider mer effektivt og med større arbeidsglede når de har en viss innflytelse over forhold som angår dem selv.

Dette sitatet kan vi relatere til arbeidet med å utvikle en bedre praksis gjennom praksisbarnehager, der ett av målene er at både studenter og øvingslærere skal få større innflytelse på praksisen.

Kap. 4 Planlegging og gjennomføring av praksis

I dette kapitlet vil vi gjøre rede for hvordan planleggingsprosessen med praksisbarnehager forløp, og hvordan praksisen ble gjennomført i løpet av seks uker i 2001.

4.1. Samarbeid med og informasjon til øvingslærerne.

Høgskolen ønsket å sette fokus på kvalitetssikring av praksis i førskolelærerutdanningen. På bakgrunn av det inviterte studieleder R. Jahr og praksiskontoret v/B. Rymoen og B. Østerås til et orienteringsmøte om praksisbarnehager i vårsemesteret 2001.

Barnehagekonsulenter og barnehagestyrere fra Hamar og nærliggende kommuner ble invitert til et samarbeidsmøte om kvalitetssikring av praksis i førskolelærerutdanninga i februar 2001. I tillegg var også barnehagekonsulenten hos Fylkesmannen i Hedmark, en representant fra arbeidsutvalget for øvingslærere, en representant for Norsk Lærerlag Hedmark, høgskolens lærere i aktuelle fagseksjoner og praksisveiledere invitert.

Praksiskonsulent A. Evensen Pedersen ved Høgskolen i Vestfold var invitert til å orientere om deres arbeid med praksisbarnehager, beskrivelse av ”det nye” ved praksisbarnehager i Vestfold, og økonomiske rammer for honorering og kompensasjonsordninger for øvingslærerne.

I etterkant av dette møtet ble det sendt ut invitasjon til syv kommuner i Hedmark om deltagelse i prosjektet med følgende kriterier for å delta:

- barnehagen måtte ha fast ansatte øvingslærere, eller førskolelærere som har lyst til å være øvingslærere
- barnehagen måtte ha minst tre førskolelærere/øvingslærere
- øvingslærerne burde ha utdanning i veiledningspedagogikk.

Det kom inn i alt 17 søknader fra ulike barnehager. Av disse ble syv barnehager valgt ut etter en helhetsvurdering basert på stillingsstørrelse, veiledningskompetanse, antall ansatte og begrunnelse for søknaden.

Disse syv barnehagene var:

Hamar kommune: Røde Kors barnehage

Ringsaker kommune: Borgen barnehage

Bjørkebo barnehage

Fossen Barnehage

Hempa barnehage

Veldre barnehage

Stange kommune: Tangen barnehage

Det var til sammen 23 øvingslærere i disse barnehagene.

I løpet av vår- og høstsemestrene 2001 fulgte en rekke møter mellom øvingslærere og styrere fra disse syv barnehagene, og lærere, praksiskoordinator og studieleder fra høgskolen.

Følgende møter ble holdt:

Møte nr. 1 (28.06.01.) med tema ”Målet med prosjekt praksisbarnehage”.

Studieleder R. Jahr orienterte om hensikten med prosjekt praksisbarnehager.

Høgskolelektor S. Aasen redegjorde for ulike konsekvenser som prosjektet kunne få for øvingslærere, styrere, praksisveiledere og faglærere.

Møte nr. 2 (30.08.01.) med tema *"Forventningsavklaring, økonomi, nettverksgrupper/samarbeidsforum, fordeling av studenter"*.

Høgskolelektor S. Aasen innledet med å fokusere på mål, innhold og arbeidsmåter, hva vi forventer oss at studentene har lært etter første studieår, og hva vi forventer at de skal lære i andre studieår.

Møte nr. 3 (20.09.01) med tema *"Veiledning og vurdering"*.

Høgskolelektor S. Aasen og høgskolelærer R. Taarud utarbeidet skjemaer for veiledning og vurdering. Skjemaene tok utgangspunkt i vurderingskriteriene fra øvingslærernes evauleringsskjema av studentene (Studie- og praksisplan, for kullet 2000 – 2003, Høgskolen i Hedmark, vedlegg 5). Disse vurderingskriteriene ble holdt sammen med begrepene kunnskaps-, ferdighets- og holdningsmål.

Alle møtene var lagt opp etter samme lest, slik at det var én felles del, og én del hvor hver praksisbarnehage arbeidet for seg.

4.2. Praksisforberedelser med studentene

Praksiskoordinatorene, sammen med studieadministrasjonen, valgte ut et kommende kull med andreårs studenter som skulle delta i prosjektet. Utvalget ble gjort etter visse kriterier, som studentenes bostedadresse og hvor de hadde vært i barnehagepraksis det første studieåret. Kriteriene ble sett i sammenheng med de barnehagene som søkte om å få delta i prosjektet. Valget falt på studentene i klasse 2 Fb (2001-2002).

Tidsrammen for praksisforberedelser i klassen var fire undervisningstimer. Det ble i disse timene orientert om hva praksisbarnehager var ment å være, og hvilken hensikt en slik praksis hadde. Rammer for praksisen var høgskolens mål i studie- og praksisplan (2000 – 2003:96),

- utvikle evne til å ta ansvar
- tilegne seg ferdigheter i pedagogisk ledelse
- trene seg i å planlegge, gjennomføre og vurdere et tverrfaglig emneopplegg i tråd med Rammeplan for barnehagen (1995)

Med utgangspunkt i disse målene og målskjemaet som ble utarbeidet på øvingslærermøtet den 20.09.01, jobbet studentene med sine egne mål for praksisen, slik at de hadde reflektert over egne læringsbehov, og hadde et utgangspunkt til et første møtet med øvingslærerne.

Studentene ble pålagt å ta kontakt med praksisbarnehagene på forhånd for å hilse på barn og voksne, og for å få årsplaner og eventuelt andre planer som personalet arbeidet etter.

4.3 Gjennomføring av praksis

I ukene 44 – 49/ 2001 ble praksis gjennomført i barnehagene. 3 – 5 studenter var i den samme barnehagen hos et team av øvingslærere, slik det var planlagt.

I Rammeplan for førskolelærerutdanning (1995:47) heter det at praksisoppgavene utarbeides ved den enkelte høgskole. I denne sammenheng var det gjort klart fra studieledelsen ved høgskolen at vi kunne tolke Rammeplanen noe friere, slik at både øvingslærere og studenter kunne få mer innflytelse på oppgaveutforming.

Det var opp til hver praksisbarnehage å bestemme hvilken oppgave, arbeidsmåter og dokumentasjon studentene skulle få erfaringer med. Det var viktig at oppgaven ble utformet i den enkelte praksisbarnehage, slik at barnehagens planer og pedagogikk fikk prege oppgaven. Dette er det redegjort for i kap. 2.2 i denne rapporten.

Studentenes skriftlige oppgave måtte inneholde noe om pedagogisk ledelse og planlegging, samt gjennomføring og vurdering av et tverrfaglig opplegg (Studie- og praksisplan 2000-2003).

Som vi ser fra resultatene av spørreskjemaene (se vedlegg 4) ble det arbeidet noe ulikt i barnehagene. Noen studenter var med på hele arbeidsprosessen frem til en utformet oppgavetekst for praksisen, mens andre studenter fikk et forslag fra øvingslærerne som de uttalte seg om. Dokumentasjonsformen var rapportskriving. Seks av gruppene valgte å skrive individuelle rapporter, mens én gruppe leverte en felles rapport.

4.4 Etterarbeid

I perioden januar-februar 2002 ble det utarbeidet ett spørreskjema for studentene og ett spørreskjema for øvingslærerne. Noen av svarene ble presentert på et evaluerings- og oppsummeringsmøte den 15.02.02 med studenter, øvingslærere, teorilærere, praksiskoordinatorer og studieleder til stede. To øvingslærergrupper fra henholdsvis Hempa og Fossen barnehager, og to studentgrupper fra Røde Kors og Borgen barnehager, la frem sine erfaringer fra praksis.

Kap. 5 Innsamling av data

For å få et grunnlag for vurdering av prosjektet, valgte vi å lage spørreskjemaer til både studenter og øvingslærere.

Spørreskjemaene ble utarbeidet rundt følgende områder:

- Øvingslæremøtene i forkant av praksisen/praksisforberedelser
- Utarbeiding av oppgaven som studentene skulle arbeide med, og rapportere
- Veiledning før og under praksis
- Vurdering av studentene
- Måloppnåelse av prosjektet.

Det ble laget spørsmål med fem svaralternativer (Meget stort – Stort – Middels – Lite – Meget lite), og plass til å begrunne hvert svar (se vedlegg 4).

Spørreskjemaene ble delt ut til alle syv praksisbarnehagene og alle syv studentgruppene, fordi vi ønsket gruppevis evaluering. Øvingslærerne fikk skjemaene tilsendt i posten. Studentene fikk tid på høgskolen til å svare på spørreskjemaet. Vi fikk inn svar fra alle de syv øvingsbarnehagene og alle de syv studentgruppene, dvs. en svarprosent på 100.

Resultatene blir i helhet presentert i vedlegg 4. Deler av datamaterialet er med i drøftingsdelen (kap. 6).

Kap. 6 Drøfting

Utgangspunkt for denne drøftingen er *målene for praksis* (jfr. Studie- og praksisplan, 2000-2003), *målene for "prosjekt praksisbarnehager"* og *spørreskjemaene* fra studenter og øvingslærere (vedlegg 4), *offentlige dokumenter* og *teoriene* som er presentert tidligere i rapporten (kap. 3).

I tillegg kommer erfaringer fra *praksisveiledermøtene* i praksisbarnehagene, *uformelle samtaler* med studentene og øvingslærerne, og *studentenes praksisrapporter*.

6.1 Mer helhetlig praksis?

Ett av målene med praksisbarnehager var at *studentene skulle få en mer helhetlig praksis*. Dette var et mål som var knyttet mest til organiseringen av praksisen.

Den vanligste organiseringen på førskolelærerutdanningen er at én student er i praksis hos én øvingslærer. Dette kan føre til det vi har kalt "privatpraksis" fordi øvingslæreren blir relativt alene med ansvaret for studentens praksis. I tillegg blir denne "én-til-én"- praksisen veldig sårbar ved eventuell sykdom, eller når førskolelæreren har deltidsstilling som øvingslærer. Øvingslærer er bare én av personalet i barnehagen, mens det finnes ulike yrkesroller og funksjoner i personalgruppa som helhet.

Med bakgrunn i dette ble det vedtatt å prøve en ordning hvor barnehagen, med styrer og et øvingslærerteam, var ansvarlig for studentene i praksis.

Svarene i spørreskjemaet viser at flertallet av øvingslærerne mente det hadde blitt en bedre praksis, fordi de mente det var lettere for studentene å se helheten i barnehagearbeidet når de var et team som var ansvarlig for studentene.

Øvingslærerne følte en større trygghet for at de hadde gjort en bedre jobb som et team. Dette bekrefter også den ene studentgruppa som la frem sine vurderinger på evalueringsmøtet. De hevdet at det var lettere å se hvordan organisasjonen var oppbygd når flere øvingslærere hadde ansvaret for studentene.

I evalueringen fra alle studentene er det entydig at de opplevde praksisen som god, og de syntes til og med at de fikk mer ut av praksisen enn i første praksisperiode, fordi de var i gruppe og kunne diskutere flere problemstillinger. Det opplevdes som både støttende og trygt, men også relativt anstrengende å ha så mange å forholde seg til, skrev mange studenter. Vi kjenner her igjen Maslows motivasjonsteori, hvor sikkerhet og sosiale behov er nevnt som viktige faktorer for å kunne jobbe videre med egenutvikling.

Samtaler med øvingslærere og studenter før og etter praksisen, viser helt entydig at begge partene opplevde det som positivt å være i gruppe.

Ut i fra erfaringer gjennom denne praksisperioden, stiller både studenter og øvingslærere spørsmålsteget ved om ikke organiseringen er like sårbar ved øvingslærers sykdom som ved annen organisering av barnehagepraksis. Dette er noe vi må arbeide mer med.

6.2 Bedre synliggjøring av det pedagogiske arbeidet?

Et annet mål med prosjekt praksisbarnehager var at *det pedagogiske arbeidet skulle bli bedre synliggjort*. I dette legger vi at arbeidet skulle få større fokus på forståelsen og sammenhengen mellom teori og praksis, både i arbeidet i barnehagen og i skriftlig dokumentasjon fra praksis.

Gjennom prosjekt praksisbarnehager skulle styrerne og øvingslærerne involveres tettere i forarbeidet til praksisen, bl.a. ved at de skulle lage skriftlig oppgave til studentene. Her fikk de mulighet til å tilpasse oppgaven til arbeidet i ”sin” barnehage, hvilket skulle gjøre det lettere for studentene å se sammenhengen mellom teori og praksis. Dette er i tråd med Rammeplan for førskolelærerutdanning (1995) som sier det er viktig å trekke barnehagene med i utviklingen av forholdet mellom teori og praksis. Også i følge Nasjonalt råd for lærerutdanning er det viktig at rammeplanen skal gi rom for lokal tilpasning og faglig kreativitet.

Maslow hevder at hvis medarbeiderne skal bli motiverte til å utvikle seg, er det viktig at de får bruke sine evner og anlegg, altså et behov for selvrealisering. Vi tror at behovet for selvrealisering delvis dekkes ved at både studenter og øvingslærere i dette prosjektet fikk arbeide med noe de opplevde å ha innflytelse på, og som synes meningsfullt i forhold til studiet og arbeidsliv.

Denne antagelsen bekreftes delvis ut i fra svarene fra studentene og øvingslærerne på spørreskjemaene. Begge informantgruppene (øvingslærere og studenter) rangerer sine vurderinger fra Meget gode til Dårlige. De studenter og øvingslærere som var mest positive til arbeidet med utforming av praksisoppgaven, begrunnet det med at oppgavearbeidet var veldig bevisstgjørende, fordi de fikk frem barnehagens egenart og refleksjoner over eget læringsbehov. Begge parter opplevde dessuten at de fikk et eierforhold til oppgaven.

Flertallet av øvingslærergruppene mente at det ble lettere å veilede på forholdet teori – praksis fordi en hadde ”skreddersydd” oppgaven til egen barnehage. Dermed ble det et sterkere eierforhold til oppgaven, og lettere for øvingslærerne å veilede studentene.

Øvingslærerne skrev de følte en større trygghet fordi det var mulig å tilpasse oppgaven til egen barnehage. Denne tryggheten tolker vi som øvingslærernes trygghet i forhold til veilederrollen. Fåttallet av øvingslærerne mente at det var bortkastet tid å arbeide med studentenes praksisoppgave på denne måten. De ønsket at studentene skulle få ferdigutarbeidet oppgave før praksis.

Noen studentgrupper synes de fikk meget gode erfaringer av å være med å lage oppgaven, og derigjennom fått ivaretatt også egne interesser (læringsbehov). Andre studentgrupper var ikke med og laget oppgaven, men fikk et oppgaveutkast de uttalte seg om. Dette opplevdes av noen studenter som at de ble litt mer styrt, enn at de selv var med på å styre oppgaveutformingen. Andre studenter som fikk ferdig oppgavetekst når de kom til praksisbarnehagen, ønsket i etterkant at de skulle hatt et samarbeid med øvingslærerne om oppgaveutformingen på forhånd.

Studentene var noe mer usikre på om det ble større fokus på forståelsen og sammenhengen mellom teori og praksis enn det øvingslærerne mente. Men noen studentgrupper skrev at de hadde sett en god sammenheng teori – praksis i barnehagen, og andre opplevde det som lettere å få fokus på forholdet teori – praksis når de arbeidet flere sammen. Vi tolker det som én av fordelene med å ha praksis i grupper, fordi noen svarte at det var interessant å ha flere å diskutere problemstillinger med.

Dokumentasjon på arbeidet fra studentgruppene skulle synliggjøres i en rapport. Disse varierte en del når det gjaldt sammenhengen teori – praksis, altså en synliggjøring av det pedagogiske arbeidet. En del rapporter hadde til dels *liten presentasjon av teori*. Rapportene hadde mest *praktiske begrunnelser* for valg av det pedagogiske arbeidet som studentene skulle utføre i praksis. Dette var det lagt lite vekt på i praksisforberedelsene på høyskolen. Det virker som at dette er

noe høgskolens lærere må drøfte mer med studentene før praksis. Det samme gjelder også rapportskriving, som en del studenter måtte ha ekstra veiledning på.

Ut i fra de svarene vi har fått fra øvingslærere og studenter, har vi i stor grad lykkes med å motivere våre medarbeidere (studenter og øvingslærer) til å ta utfordringen med å lage oppgaver, selv om det innebar både mer arbeid og større ansvar enn det begge parter hadde erfaringer med fra tidligere.

I følge Vrooms forventningsteori (Gotvassli 1999) er det sentralt at atferden styres ut fra forventninger om fremtidige belønninger. Studentenes atferd styres av forventninger om å få lære mest mulig, og å få en best mulig praksis. Øvingslærernes atferd styres av en belønning i at de skal få gitt studentene en best mulig praksis, samtidig som de får utfordringer selv, og kan videreutvikle både egen praksis og barnehagen som organisasjon. I følge Hertzbergs teori (Gotvassli 1999) er den eneste måten å få medarbeidere motivert på, å gi dem utfordrende arbeidsoppgaver som også innbefatter ansvar. Dette mener vi høgskolen gjennom prosjekt praksisbarnehager har gjort.

6.3 Styrket samarbeid barnehage – høgskole?

Et tredje mål med prosjekt praksisbarnehager var *å styrke samarbeidet mellom høgskole og barnehage*. Barnehagene ble, gjennom sin representant fra arbeidsgruppa for øvingslærere, tatt med i planleggingsarbeidet fra starten av. Ved senere møter utover i planleggingsprosessen var styrere og øvingslærere i de involverte barnehagene innkalt til møter på høgskolen. På disse øvingslærermøtene var det lagt opp til samarbeid mellom barnehagene og høgskolen når det gjaldt å planlegge organiseringen og innholdet i praksis. Dette syntes øvingslærerne i et par av barnehagene hadde ført til et tettere samarbeid med høgskolens lærere, men ellers opplevde de ikke at ”prosjekt praksisbarnehage” hadde endret noe særlig på dette samarbeidet.

Én grunn til dette, kan være at det ligger noe uavklart, men likevel uttalt, i forhold til hvilke forventninger som ligger i et tettere samarbeid barnehager – høgskolen. Forventninger som har vært nevnt, er bl.a. det å få tilbakemeldinger fra høgskolen på arbeid som øvingslærerne har utført i barnehagen (f. eks. vurdering av studenter), og at barnehagepersonalet ønsker å profitere på høgskolelærernes kompetanse. Øvingslærerne ønsker også at faglærerne deltar på planleggingsdager i barnehagen. Og høgskolen ønsker å dra fordel av førskolelærernes/ barnehagens kompetanse, ved f.eks. at de kan være gjesteforelesere for studentene på høgskolen.

Disse ønskene kom også tydelig fram i en større spørreundersøkelse blant samtlige øvingslærere knyttet til høgskolene i Bodø og Hamar for noen år siden (Hopland 1996). Høgskolen i Hedmark har fremdeles et problem med å få lagt til rette forholdene slik at det blir praktisk mulig for faglærerne å komme ut i barnehagene for å kunne veilede både studenter og øvingslærere i arbeidet.

6.4 Ble målene nådd?

Til slutt vil vi se på spørsmålet *om målene ble nådd slik at det ble en bedre praksis*. Det er i hovedsak samstemmighet blant studenter og øvingslærere om dette spørsmålet. De fleste studentgruppene mente at målene i stor grad var nådd fordi de hadde lært å jobbe i team. Noen av studentene hadde jobbet mye med målformuleringer. Dette gjorde at de ble bevisste i forhold til egne læringsbehov. Flertallet av øvingslærerne mente det hadde blitt en bedre praksis fordi studentene hadde et reelt ansvar for egen læring. De mente også at det hadde blitt en bedre praksis fordi det var lettere for studentene å se helheten i barnehagearbeidet med et team av øvingslærere å forholde seg til, - ikke bare én person.

Vi tror at selv om ”veien blir til mens en går”, så var det lagt ned veldig mye forarbeid fra både øvingslærere og styrere, studenter og involverte ved høgsolen for at dette skulle bli en god praksis. Det kan understøttes av Vrooms teori om at motivasjon i seg selv ikke garanterer for høy ytelse, fordi det også er viktig med god planlegging og god kompetanse hos den som er med i arbeidet.

Som Busch og Vanbo sier (1993:283): *”Det synes å være en regel i moderne arbeidsledelse at mennesker arbeider mer effektivt og med større arbeidsglede når de har en viss innflytelse over forhold som angår dem selv.”*

Våre erfaringer tyder på at dette i stor grad stemmer.

Kap. 7 Konklusjon

Vi vil oppsummere drøftingen og komme med forslag til endringer av praksis, slik at vi kan gi svar på problemstillingen:

Hvordan kan praksisbarnehager utvikle bedre barnehagepraksis for studenter i førskolelærerutdanningen?

Vi ser av svarene fra informantene at erfaringene varierer en god del. Det må en regne med, fordi de syv barnehagene er ulike, det arbeides på ulike måter, og de ansatte har ulik kompetanse og ulike erfaringer. Det samme vil også gjelde for studentene.

Likevel er det mulig å trekke ut noen hovedelementer i evalueringene.

Det er i all hovedsak enighet om at *det har vært en bedre praksis fordi:*

- 1 Det var et team av øvingslærere og styrere som hadde ansvaret for studentene. Studentene fikk dermed et mer helhetlig inntrykk av barnehagen som organisasjon. De fikk også erfaringer fra flere pedagoger, både uformelt ved å observere dem i arbeidet med barna, og formelt gjennom veiledning
- 2 Studentene opplevde det som positivt å jobbe i grupper. Det ga dem trygghet - både faglig og sosialt.

- 3 Det var lettere å få fokus på sammenhengen teori – praksis fordi en kunne lage en ”skreddersydd” oppgave i hver barnehage. Dette gjorde øvingslærerne mer sikre i sin veilederrolle.
- 4 Studentene opplevde at de fikk erfare teori - praksisforholdet mer på nært hold. Dette forholdet ble lettere synliggjort ved at oppgaven var laget etter barnehagens planer.
- 5 Både studentene og øvingslærerne opplevde i hovedsak at det var positivt å være med å jobbe ut oppgaven til praksis, selv om det var mye arbeid.

7.1 Forslag til endringer

I framlegget fra studentene på evalueringsmøtet etter praksis, og fra studentenes svar på spørreskjemaet, kom det frem at *studentene ønsket mer informasjon om prosjektet på forhånd*. De opplevde hensikten med prosjektet som diffust, og var usikre på hvilke oppgaver de skulle ha i praksisen. Det er mulig det ble brukt for lite tid på dette i praksisforberedelsene på høyskolen, samtidig som en del også var uklart. I fremtiden må det informeres mer om praksisbarnehager og innholdet i praksisen før studentene begynner sin praksis i barnehagene.

Ut fra målsettingen om å få til et nærmere samarbeid mellom barnehagene og høyskolen, ser det ut til at det vi har fått dårligst til i prosjektet. *Øvingslærerne etterlyser fortsatt et bedre samarbeid*, spesielt i forhold til faglærerne.

Muligheter for å legge til rette for et bedre samarbeid, kan være ved at faglærerne får definert arbeidstid til veiledning ute i barnehagene.

Noen av øvingslærerne hadde jobbet mye med å *forberede veiledningen*, bl.a. gjennom å lage veiledningsplaner. Flere øvingslærere skrev at dette måtte de jobbe mer med, og at en veiledningsplan også er en fordel når en benytter vikarer i barnehagen.

Ut i fra erfaringer med *studentenes skriftlige dokumentasjon*, ser vi at det må legges større vekt på å arbeide med rapportformen. Studentene må forstå og lære hva det vil si å dokumentere det pedagogiske arbeidet. Dette blir viktig å ta opp i timene med praksisforberedelser på høgsolen, og i øvingslærernes veiledning av studentene i praksis.

De øvingslærerne som var med i ”prosjekt praksisbarnehage”, innehar mye kompetanse innen veiledning. På evalueringsmøtet etter praksis spurte likevel øvingslærerne etter hvilke forventninger til veiledningskompetanse som ble stilt til dem. Høgsolen bør vurdere om det skal tilbys kompetansegivende *videreutdanning i veiledning* til alle øvingslærerne i førskolelærerutdanningen.

Erfaringene viser at vi langt på vei har nådd mange av de målene vi hadde satt oss for ”prosjekt praksisbarnehager”, men det er også forbedringspotensiale som vi her har pekt på.

Når en starter på noe nytt, som en ny praksisorganisering, vil det alltid ta tid å jobbe seg frem til noe en er fornøyd med. Det er alltid mye jobb med nybrottsarbeid, noe øvingslærerne i praksisbarnehagene kan skrive under på. Det er også mest arbeid den første gangen noe nytt prøves. Vi ser det som viktig å kunne videreutvikle det arbeidet både studenter, praksisbarnehager og høgsolen har lagt ned i prosjekt praksisbarnehager.

Vi mener, ut i fra både formelle og uformelle tilbakemeldinger, at ”prosjekt praksisbarnehage” har vært med på å heve kvaliteten av studentenes praksis i barnehage.

Litteratur

Busch, T. og J. O. Vanebo; *Organisasjon og ledelse*. Tano forlag, 3. opplag 1993

Børresen, M. B. og D. Tangen; *Selvevaluering ved førskolelærerutdanningen*. Høgskolen i Hedmark, 2001.

Gotvassli, K. Å.; *Barnehager – organisasjon og ledelse*. Tano Aschehoug, 3. utgave 1999

Hopland, Siri; *Øvingslæreren i førskolelærerutdanningen: Rolle og yrkesidentitet. En undersøkelse i Nordland og Hedmark*. Pedagogisk institutt, NTNU, Trondheim 1997.

Høgskolen i Hedmark, avdeling for lærerutdanning, *Studie- og praksisplan med fagplaner for førskolelærerutdanningen. Godkjent for kullene 2000 – 2003*

KUF (1995) *Rammeplan for førskolelærerutdanning*

NOU 2000:14 *Frihet med ansvar. Om høgre utdanning og forskning i Norge*. Oslo: Kirke-, utdannings og forskningsdepartementet

Nasjonalt råd for lærerutdanning (2001) *Lærerutdanningane i ny gradsstruktur*
Ad hoc utvalgets innstilling, levert 19.02.2001

Norgesnettrådets rapporter (01/2002) *Evaluering av førskulelærerutdanninga ved fem norske institusjonar*

Øvingslæreravtalen F-53/91 med vedlegg

Vedlegg 1

STUDENTENES GRUPPEEVALUERING AV PROSJEKT PRAKSISBARNEHAGER, 2 Fb høst 2001

STUDENTER.....

BARNEHAGE.....

Vennligst besvar spørsmålene ved å markere passende svaralternativ, og
begrunn svarene (benytt ev. også baksiden)

På forhånd takk for hjelpen!

SPØRSMÅL KNYTTET TIL FORBEREDELSE TIL PRAKSIS:

1. Hvordan synes dere praksisforberedelsene var?

Meget gode – Gode – Middels – Dårlige – Meget dårlige

Begrunnelse:.....
.....

2. Hvilke erfaringer hsr dere med å ha praksis i grupper?

Meget gode – Gode – Middels – Dårlige – Meget dårlige

Begrunnelse:.....
.....

3. Student(er) og øvingslærer(e) skulle ikke skrive praksisavtale, som har vært vanlig, men et ”målskjema”. Hvilke erfaringer sitter dere igjen med?

Meget gode – Gode – Middels – Dårlige – Meget dårlige

Begrunnelse:.....
.....

4. Annet?.....
.....

SPØRSMÅL KNYTTET TIL UTARBEIDELSE AV OPPGAVEN:

1. For første gang skulle studentene og øvingslærerne bestemme innholdet i oppgavene, arbeidsmåtene og dokumentasjonsformen. Hvilke erfaringer sitter dere igjen med?

Meget gode – Gode – Middels – Dårlige – Meget dårlige

Begrunnelse:.....
.....

Annet?.....
.....

SPØRSMÅL KNYTTET TIL VEILEDNING

1. Hvor mange individuelle veiledningstimer hadde dere med øvingslærerne?

Antall:.....

Begrunnelse:.....
.....

2. Hvor mange gruppeveiledninger hadde dere?

Antall:.....

Begrunnelse:.....
.....

3. Benyttet dere *før*veiledning?

JA/NEI/VET IKKE (Markér det som passer)

Begrunnelse:.....
.....

4. Benyttet dere *etter*veiledning?

JA/NEI/VET IKKE (Markér det som passer)

Begrunnelse:.....
.....

5 Hvem tok initiativ til veiledningen?

Øvingslærer: JA/NEI (Markér det som passer)

Student: JA/NEI (Markér det som passer)

Begge: JA/NEI (Markér det som passer)

Begrunnelse:.....
.....

Annet?.....
.....

SPØRSMÅL KNYTTET TIL MÅLOPPNÅELSE AV PROSJEKTET

1. Ett av målene med Prosjekt praksisbarnehage var å tilby studentene enda bedre praksis. I hvor stor grad mener dere det målet er nådd?

Meget stor grad – Stor grad – Middels grad – Liten grad – Meget liten grad

Begrunnelse:.....

.....

2. . Et annet mål var å imøtekomme ønsket om større fokus på forståelsen og sammenhengen mellom teori og praksis. I hvor stor grad mener dere det målet er nådd?

Meget stor grad – Stor grad – Middels grad – Liten grad – Meget liten grad

Begrunnelse:.....

.....

3. Annet?.....

.....

Vedlegg 2

ØVINGSLÆRERNES GRUPPEEVALUERING AV PROSJEKT PRAKSISBARNEHAGER, 2 Fb høst 2001

BARNEHAGE.....

Vennligst besvar spørsmålene ved å markere passende svaralternativ, og
begrunn svarene (benytt ev. også baksiden). På forhånd takk for hjelpen!

SPØRSMÅL KNYTTET TIL ØVINGSLÆRERMØTENE:

1. På det *første* øvingslærermøte den 02.06.01 informerte en lærer fra Høgskolen
i Vestfold om sine erfaringer med øvingsbarnehager. Hvilket utbytte hadde dere
av dette møtet?

Meget stort - Stort – Middels – Lite – Meget lite

Begrunnelse:.....
.....

2. På det *andre* øvingslærermøte den 28.06.01 drøftet vi bl.a. målet med prosjekt
praksisbarnehager.

Hvilket utbytte hadde dere av dette møtet?

Meget stort - Stort – Middels – Lite – Meget lite

Begrunnelse:.....
.....

3. På det *tredje* øvingslærermøte den 30.08.01 arbeidet vi med spørsmålet

”Hvilke kunnskaps-, ferdighets- og holdningsnivå forventer vi av 2.

årsstudentene før og etter praksis?”

Hvilket utbytte hadde dere av dette møtet?

Meget stort - Stort – Middels – Lite – Meget lite

Begrunnelse:.....

.....

4. På det *fjerde* øvingslærermøte den 20.09.01 var fokus på veiledning og

vurdering.

Hvilket utbytte hadde dere av dette møtet?

Meget stort - Stort – Middels – Lite – Meget lite

Begrunnelse:.....

.....

5. Annet?.....

.....

SPØRSMÅL KNYTTET TIL VURDERING AV STUDENTENE

1. Student (er) og øvingslærer(e) skulle ikke skrive praksisavtale, som har vært vanlig, men et ”Målskjema” utarbeidet på øvingslærermøte 20.09.01.

Hvilke erfaringer sitter dere igjen med?

Meget gode – Gode – Middels – Dårlige – Meget dårlige

Begrunnelse:.....

.....

SPØRSMÅL KNYTTET TIL MÅLOPPNÅELSE FOR PROSJEKTET

1. Ett av målene med Prosjekt praksisbarnehager var å tilby studentene enda bedre praksis. I hvor stor grad mener dere det målet er nådd?

Meget stor grad – Stor grad – Middels grad – Liten grad – Meget liten grad

Begrunnelse:.....

.....

2. Et annet mål var å styrke samarbeidet mellom høgsolen og

barnehagesektoren. I hvor stor grad mener dere det målet er nådd?

Meget stor grad – Stor grad – Middels grad – Liten grad – Meget liten grad

Begrunnelse:.....

.....

3. Et tredje mål var å styrke førskolelærerutdanningen som helhet ved å styrke praksisopplæringen. I hvor stor grad mener dere det målet er nådd?

Meget stor grad – Stor grad – Middels grad – Liten grad – Meget liten grad

Begrunnelse:.....

.....

4. Et fjerde mål var å imøtekomme ønsket om større fokus på forståelsen og sammenhengen mellom teori og praksis. I hvor stor grad mener dere det målet er nådd?

Meget stor grad – Stor grad – Middels grad – Liten grad – Meget liten grad

Begrunnelse:.....

.....

5. Annet?.....
.....

SPØRSMÅL KNYTTET TIL UTARBEIDELSE AV OPPGAVER

1. For første gang skulle øvingslærerne bestemme innholdet i oppgavene, arbeidsmåtene og dokumentasjonsformen. Hvilke erfaringer sitter dere igjen med?

Meget gode – Gode – Middels – Dårlige – Meget dårlige

Begrunnelse:.....
.....

2. Annet?:.....
.....
.....

SPØRSMÅL KNYTTET TIL VEILEDNING AV STUDENTENE

1. Hvor mange individuelle veiledningstimer hadde dere med hver student?

Antall:.....

Begrunnelse:.....
.....
.....

2. Hvor mange gruppeveiledningstimer hadde dere med studentene?

Antall:.....

Begrunnelse:.....
.....

3. Benyttet dere *før*veiledning?

JA/NEI (Markér det som passer)

Begrunnelse:.....
.....

4. Benyttet dere *etter*veiledning?

JA/NEI (Markér det som passer)

Begrunnelse:.....
.....

5. Hvem tok initiativ til veiledningen?

Øvingslærer: JA/NEI (Markér det som passer)

Student: JA/NEI (Markér det som passer)

Begge: JA/NEI (Markér det som passer)

Begrunnelse:.....
.....

Vedlegg 3

PRESENTASJON AV RESULTATER FRA SPØRREUNDERSØKELSEN

Det er tatt utgangspunkt i spørsmålene og laget et sammendrag av svarene fra informantene. Svarene fra studentene og øvingslærerne er presentert hver for seg.

6.1. Studentenes besvarelser:

Spørsmål knyttet til forberedelse til praksis:

Spørsmål 1: Hvordan synes dere praksisforberedelsene var:

Her er vurderingene fra middels til gode, med begrunnelser som at de (studentene) synes forberedelsene var grundig og passende, til at noen synes de hadde fått lite ut av forberedelsene og at det var veldig svevende hva de gikk til. Oppgavene var diffuse. Og som noen sa ”Det er mulig at skolen også visste lite om det, det kom tydelig frem at det var et prøveprosjekt”.

Studentene synes det var fint å være på et besøk i barnehagen før praksisen startet.

Spørsmål 2: Hvilke erfaringer har dere med å ha praksis i grupper?

Svarene her dreier seg rundt meget gode og gode erfaringer.

Begrunnelsene er bl.a. at:

- noen sa de fikk mer ut av praksisen
- noen fikk en helt annen opplevelse av samarbeid
- og noen syntes det var interessant å ha flere å diskutere problemstillinger med.

Noen sier det opplevdes som både støttende og trygt, men også relativt anstrengende å ha så mange å forholde seg til.

Spørsmål 3: Studentene og øvingslærerne skulle ikke skrive praksisavtale, men et målskjema. Hvilke erfaringer sitter dere igjen med?

Her spriker svarene fra meget gode til meget dårlige erfaringer. De som har meget gode erfaringer møtte øvingslærerne med egne målformuleringer, disse ble samarbeidet med øvingslæreres mål. Noen føler det som en bevisstgjøring av egne mål/behov, mens andre opplevde at dette ble ikke så mye vektlagt, eller endog ikke utfylt i det hele tatt.

Spørsmål knyttet til utarbeidelse av oppgaven:

Spørsmål 1: Studenter og øvingslærere skulle bestemme innholdet i oppgavene, arbeidsmåtene og dokumentasjonsformen. Hvilke erfaringer sitter dere igjen med?

Noen studenter svarer her meget gode erfaringer fordi de fikk være med på hele prosessen. De laget oppgaven sammen med øvingslærerne og det førte til at de fikk en oppgave ut fra egne interesser og refleksjoner. Andre har middels gode erfaringer fordi de hadde fått et handlingsmål som de skulle planlegge ut i fra, noen leste og godkjente øvingslærernes oppgaveforslag, mens noen følte seg mer styrt enn at de selv var med og styrte.

Spørsmål knyttet til veiledning.

Spørsmål 1: Hvor mange individuelle veiledningstimer hadde dere med øvingslærere?

Dette varierer sterkt fra barnehage til barnehage.

Noen startet med gruppeveiledninger og gikk over på individuelle veiledninger ettersom behovene endret seg. Andre hadde en individuell veiledning i uka, noen hadde etter behov og atter andre hadde hatt individuell veiledning knyttet til halvveis- og sluttvurdering.

Spørsmål 2: Hvor mange gruppeveiledninger hadde dere?

Her varierer svarene fra 3 – 12. Noen hadde 3 i hele praksisperioden, mens andre hadde 2 gruppeveiledninger pr. uke.

Spørsmål 3: Benyttet dere førveiledning?

Noen svarer at de ikke visste om de hadde hatt førveiledning, mens andre hadde hatt det i forkant av ansvar for tema. Og som noen sier; vi hadde veiledning uten å kalle det førveiledning.

Spørsmål 4: Benyttet dere etterveiledning?

Noen sier de har hatt etterveiledning, noen sier de diskuterte erfaringer og opplevelser i løpet av uka og noen hadde en oppsummering siste uka i praksis.

Spørsmål 5: Hvem tok initiativ til veiledningen?

Nesten alle sier at det ble avtalt veiledning i fellesskap gjennom at det ble laget en plan for veiledning. Ellers er det noen som svarer at det ble gitt veiledning etter behov.

Spørsmål knyttet til måloppnåelse av prosjektet.

Spørsmål 1: Ett av målene med Prosjekt praksisbarnehage var å tilby studentene enda bedre praksis. I hvor stor grad mener dere det målet er nådd?

De fleste studentgruppene synes at målet i stor grad ble nådd. En gruppe mener at det i meget stor grad ble nådd. Begrunnelsen for svarene var ganske like, hvor de mener at de hadde lært å jobbe i team og de kunne utveksle kunnskaper og erfaringer i gruppen.

Spørsmål 2: Et annet spørsmål var å imøtekomme ønsket om større fokus på forståelsen og sammenhengen mellom teori og praksis. I hvor stor grad mener dere det målet er nådd?

Der varierer besvarelsene fra i stor grad til middels god. Noen av begrunnelsene er at en gruppe synes de hadde sett god sammenheng teori-praksis i sin praksisbarnehage, noen måtte lese i fht. oppgaven de skulle arbeide med (forventet fra praksisbarnehagen) og noen synes det var lettere få fokus på teori-praksis når det var flere som arbeidet sammen.

6.2. Øvingslærernes besvarelser:

Spørsmål knyttet til øvingslærermøtene

Spørsmål 1: På det første øvingslærermøtet den 02.06.01 informerte en lærer fra Høgskolen i Vestfold om sine erfaringer med øvingsbarnehager. Hvilket utbytte hadde dere av dette møtet?

Ingen av øvingsbarnehagene hadde vært på dette møtet.

Spørsmål 2: På det andre øvingslærermøtet den 28.06.01 drøftet vi bl.a. målet med prosjekt praksisbarnehager. Hvilket utbytte hadde dere av dette møtet?

Der svarer de aller fleste øvingslærerne et middels godt utbytte. Noen begrunner det med at de synes det ble mye enveis fra skolen, og at barnehagene var ulikt forberedt, så forventningene ble ikke innfridd. To øvingslærergrupper svarer at de synes utbyttet var stort fordi det var nyttig å delta i tankeprosessen fra starten av og følte at de hadde reell innflytelse.

Det var inspirerende og de ble motivert til å se nye måter å gjennomføre praksisen på.

Spørsmål 3: På det tredje øvingslærermøtet den 30.08.01 arbeidet vi med spørsmålet "Hvilke kunnskaps-, ferdighets- og holdningsnivå forventer vi av 2. årsstudentene før og etter praksis?" Hvilket utbytte hadde dere av dette?

Dette oppleves mellom meget bra og middels bra. Begrunnelser er at her fikk en jobba i grupper (hver praksisbarnehage) og konkretisert kvalitetskriterier for en 2. årsstudent.

Et par øvingslærergrupper synes det var mange løse tråder, ingen konklusjon og ikke så fruktbart.

Spørsmål 4: På det fjerde øvingslærermøtet den 20.09.01 var fokus på veiledning og vurdering. hvilket utbytte hadde dere av dette?

Her er utbyttet vurdert til meget stort og middels stort av de fleste øvingslærergruppene. Noen synes dette var konkret og fikk lagt grunnlaget for det videre arbeidet gjennom gruppearbeid. En øvingslærergruppe synes utbyttet var lite, men sier også at de var kan hende for dårlig forberedt og usikre på hva som skulle komme.

Spørsmål knyttet til utarbeidelse av oppgaven.

Spørsmål 1: For første gang skulle øvingslærerne bestemme innholdet i oppgavene, arbeidsmåtene og dokumentasjonsformen. Hvilke erfaringer sitter dere igjen med?

Her strekker erfaringene seg fra meget gode til dårlige. Flertallet synes dette var meget bra fordi det var veldig bevisstgjørende i forhold til arbeidsoppgavene, barnehagene kunne få bedre frem sin egenart og også påvirke i fht. hva de syntes var viktig. Det var spennende, fryktelig mye arbeid, og pedagogenes kompetanse ble veldig viktig. Noen sier de var veldig bundet til lederdager og tverrfaglig opplegg og synes oppgaven ble begrenset, mens en øvingslærergruppe mener dette var bortkastet tid og ønsker ferdig oppgave, slik at studentene får tenke på oppgava i forkant.

Spørsmål knyttet til veiledning av studentene.

Spørsmål 1: Hvor mange individuelle veiledningstimer hadde dere med hver student?

Det varierer fra 3 – 10 individuelle veiledninger. Flere øvingslærere sier at det var lagt et ansvar på studentene om selv å melde behov for individuell veiledning

Spørsmål 2: Hvor mange gruppeveiledningstimer hadde dere med studentene?

Her svarer nesten alle øvingslærerne at de hadde fra 5 – 8 gruppeveiledninger, men noen hadde også flere fordi de gjennomførte før- og etterveiledning ved hver planlagt aktivitet.

Spørsmål 3: Benyttet dere førveiledning?

Fem av seks praksisbarnehager sier at de gjennomførte førveiledning for å motivere til refleksjon over arbeidet, konkretisere oppgavene, og oppøve teamarbeidet. En øvingslærergruppe benyttet ikke førveiledning fordi det var ikke naturlig i opplegget

Spørsmål 4: Benyttet dere etterveiledning?

Alle øvingslærerne har benyttet etterveiledning, i større eller mindre grad. Med begrunnelse i at det er viktig å se hvor en står i fht. målene, for å utvikle selvrefleksjon over eget arbeid. En øvingslærergruppe svarer at de hadde etterveiledning når det falt seg naturlig.

Spørsmål 5: Hvem tok initiativ til veiledningen?

Alle øvingslærerne svarer at både studenter, øvingslærere og styrere tok initiativ til veiledning. Det ser ut til at de fleste hadde en oppsatt plan for veiledningene som de i hovedsak fulgte. Noen svarer at de kunne vært flinkere til å planlegge veiledningen, og at det var noen praktiske vansker mht. å få inn vikar

Spørsmål knyttet til vurdering av studentene.

Spørsmål 1: Student og øvingslære skulle ikke skrive en praksisavtale, men et målskjema utarbeidet på øvingslærermøte den 20.09.01. hvilke erfaringer sitter dere igjen med?

Her er erfaringene hos øvingslærerne meget gode til middels gode. Noen synes det hjalp studentene til å tenke bedre igjennom praksisen sin, andre at det var en fin prosess i samarbeidet med studentene. Dette ga et godt utgangspunkt for veiledning. Kanskje studentene og øvingslærerne skulle møtes før praksis for å jobbe med dette. En øvingslærergruppe svarer at de hadde brukt praksisavtalen i tillegg fordi den er god for å uttrykke forventninger til hverandre. En annen øvingslærergruppe sier at de brukte ikke tid sammen med studentene til dette.

Spørsmål knyttet til måloppnåelse for prosjektet:

Spørsmål 1: Ett av målene var å tilby studentene enda bedre praksis. I hvor stor grad mener dere det målet er nådd?

Her synes flertallet av øvingslærerne at det hadde lyktes i meget stor eller stor grad. Begrunnelser var bl.a. at praksisen ga studentene et reelt ansvar for egen læring, noe studentene likte, og at det var mulig å tilpasse oppgaven til egen barnehage, noe som ga trygghet. En øvingslærergruppe synes målet var nådd i liten grad, men det var positivt med grupper for både studenter og øvingslærere. Et par øvingslærergrupper synes det var vanskelig å vurdere om det hadde blitt en bedre praksis for studentene.

Spørsmål 2: Et annet mål var å styrke samarbeidet mellom høgsolen og barnehagesektoren. I hvor stor grad mener dere det målet er nådd?

Et par praksisbarnehager svarer i stor grad, og begrunnet det med tettere samarbeid; som mer samarbeid på forhånd og evaluering etterpå og mer meningsutvekslinger.

Tre praksisbarnehager svarer i middels grad, fordi høgsolen viser at de stoler mer på barnehagene i forhold til innhold, men oppfølging underveis og i etterkant har ikke vært bedre enn før, bortsett fra en praksisbarnehage som nevner spesielt at det var positivt med besøk av praksisveileder fordi det har det vært lite av de siste åra.

To praksisbarnehager mener at målene om styrket samarbeid er nådd i liten grad og stiller spørsmål om hvor er faglærerne. Bortsett fra flere møter kan en ikke se endringer i styrket samarbeid barnehage – høgsolen.

Spørsmål 3: Et tredje mål var å styrke førskolelærerutdanningen som helhet ved å styrke praksisopplæringen. I hvor stor grad mener dere det målet er nådd?

Her varierer svarene fra i meget stor grad til middels grad. Begrunnelsene for dette er bl.a. at studentene læres til å tenke team og tenke ledelse. En får gripe fatt i studentens ståsted, og en er gitt mer ansvar og tillit fra høgsolen. Det ble en bedre praksis fordi det ble lettere for studentene å se helhet i barnehagearbeidet. Det var også positivt med flere førskolelærere (les: øvingslærere) og flere perspektiver.

En øvingslærergruppe mener at denne måloppnåelsen var middels god og burde forbedres og at det er veldig mye opp til hver enkelt student og øvingslærer.

Et par øvingslærergrupper synes det var vanskelig å svare på dette, men det var positivt at studentene fikk ta ansvar på en annen måte og bli mer aktive deltagere i praksisen.

Spørsmål 4: Et fjerde spørsmål var å imøtekomme ønsket om større fokus på forståelsen og sammenhengen mellom teori og praksis. I hvor stor grad mener dere det målet er nådd?

Et par øvingslærergrupper svarer i meget stor grad, fordi ved å ha barnehagens egen rammeplan og innhold å forholde seg til var det lettere å veilede i fht. teori – praksis

Mens to andre vurderer det til i stor grad fordi en kunne i større grad enn før fokusere på det barnehagen står for og det var lettere å trekke sammenheng teori – praksis når en kan ”skreddersy” opplegget, det var også større mulighet til faglig diskusjoner

Noen mener det er vanskelig å måle, men oppnåelsen kan antydes til i middels grad.

En øvingslærergruppe mener at målene om større fokus på forståelsen og sammenhengen mellom teori og praksis ikke er oppfylt.

Annet:

- Eierforholdet til praksisens innhold var en klar gevinst for både studenter og øvingslærere
- Ved sykdom ble det et stort ansvar på styrer, teamet er veldig sårbart ved sykefravær
- Artig med en friere definisjon av oppgaven, følte at det var veldig avhengig av at det var flinke studenter som kunne ta ansvar for egen læring
- Det bør unngås andre oppgaver når de er i praksis